

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВИДОВИЙ СКЛАД ГЕЛЬМІНТІВ ДИКИХ КОПИТНИХ ТВАРИН

На формування видового складу гельмінтофауни диких копитних тварин впливає ряд антропогенних та природних факторів. Серед антропогенних факторів провідним є переселення тварин з одного регіону в інший. При цьому визначальної ролі набувають біотехнічні та ветеринарні заходи.

Ключові слова: гельмінтоз, акліматизація, біорізноманіття, копитні тварини.

Pepko V. A. Factors affecting species of helminths of wild ungulates

The formation of species of wild ungulates helminthofauna affects a number of anthropogenic and natural factors. Among anthropogenic factors is a leading relocation of animals from one region to another. This leading role acquire biotech and veterinary measures.

Key words: helminthosis, acclimatization, biodiversity ungulates.

На сьогоднішній день антропогенний тиск на довкілля є одним із визначальних факторів, які діють як на середовище в цілому, так і на його компоненти. Тому першочерговим завданням прикладної екології є збереження біорізноманіття та відновлення природних комплексів, порушених господарською діяльністю людини.

Видовий склад фауни копитних тварин України, на яких проводиться полювання, включає 6 видів: лось європейський (*Alces alces* Linnaeus, 1758) олень благородний (*Cervus elaphus* Linnaeus, 1758), олень плямистий (*Cervus nippon* Temminck, 1838), лань європейська (*Cervus dama* Linnaeus, 1758), козуля європейська (*Capreolus capreolus* Linnaeus, 1758), муфлон європейський (*Ovis ammon musimon* Linnaeus, 1758).

В умовах сучасного мисливського господарства спостерігається тенденція до зростання чисельності диких копитних тварин, що потребує удосконалення системи моніторингу захворюваності тварин та заходів їх профілактики.

Гельмінтофауна козулі європейської нараховує понад 110 видів. У оленя благородного зареєстровано 89, у плямистого оленя, лося та кабана – близько 50 видів. Серед гельмінтозів жуйних диких копитних найчастіше зустрічаються наступні: діктіокаульоз, сторнгілоїдоз, цистицеркоз, ехінококоз, фасціолюоз, парафасціолопсоз, парамфістомоз, дікроцеліоз, а у кабана – метастронгілюоз та трихінельоз [3, с. 279-280].

На формування паразитоценозу мисливських господарств впливає ряд абіотичних та біотичних факторів. Серед останніх: зростання антропогенного впливу, у тому числі за рахунок проведення біотехнічних та санітарно-ветеринарних заходів, та зміни природної кормової бази мисливських угідь. [8, с. 67].

Такі біотехнічні заходи, як підгодівля, влаштування штучних укриттів, регуляція чисельності хижаків тощо, сприяють послабленню природних факторів регуляції чисельності, що веде до збільшення поголів'я тварин. В свою

чергу в умовах високої щільності існує більша ймовірність виникнення спалахів захворювань, знижується відтворення поголів'я [8, с. 68-69].

Серед абіотичних факторів: ландшафт, клімат, гідрологічний режим, склад фітоценозів, характер ґрунту та ін., що обумовлюють чисельність та територіальний розподіл хазяїв багатьох видів гельмінтів [3, с. 280; 4, с. 103; 8, с. 67-68].

Фауна гельмінтів зазвичай спільна для диких і домашніх тварин, і саме останні найчастіше виступають в ролі резервата інвазії [1, с. 280; 2, с. 329]. Як приклад, зниження чисельності поголів'я домашніх тварин, які утримувались в умовах вільного випасу, та потепління клімату позитивно вплинули на ситуацію по фасціольозу [4, с. 71].

Надійним показником приуроченості гельмінта до того чи іншого біотопу є чисельність та зараженість проміжних хазяїв або виявлення в даному типі угідь личинок паразита. Найбільш небезпечними для тварин є ті типи угідь, які забезпечують паразиту повний цикл розвитку [5, с. 33].

Так, при обстеженні співробітниками Інституту зоології ім. Шмальгаузена НАН України оленя благородного та лані європейської, що мешкають в умовах Азово-Сиваського національного природного парку, виявлено повну відсутність внутрішніх паразитів, що пов'язано з несприятливими умовами для розмноження моллюсків, які є проміжними хазяями багатьох видів гельмінтів [2, с. 329].

В умовах радіаційного забруднення, де антропогенне навантаження мінімальне (землекористування обмежене, немає домашньої худоби, або заборонено її вільний випас) спостерігається збіднення складу гельмінтофауни диких копитних. Зростання чисельності хижаків в таких умовах призвело до підвищення рівня зараженості копитних тварин личиночними стадіями гельмінтів [7, с. 14; 8, с. 73].

З метою збільшення чисельності та видового різноманіття тварин нерідко застосовувались такі заходи: їх акліматизація, реакліматизація та інтродукція. Проведення цих заходів може суттєво впливати на видовий склад гельмінтофауни територій, де відбувся випуск і розселення тварин.

Так, при вселенні плямистого оленя в європейську частину колишнього СРСР (Підмосков'я) з тваринами була завезена нематода *Ashwortius sidemi*, яка поступово пристосувалась до паразитування в організмі лося та викликає важкі наслідки при ураженні молодняка.

В той же час, до паразитування в організмі плямистого оленя та марала адаптувалася нематода *Parafasciolopsis fasciolaemorpha*, яка є облігатним паразитом лося [1, с. 13; 5, с. 32].

В 1961 р. в угіддя Ківерцівського району Волинської області була випущена перша партія плямистих оленів (16 голів), які були відловлені на території Київської області [6, с. 230].

На даний час значна частина місцевої популяції оленя плямистого Ківерцівського району зосереджена в угіддях ДП «Мисливське господарство «Звірівське» і складає близько 400 голів (за повідомленням директора Байцима С. В.). При цьому спостерігається тенденція до зменшення поголів'я оленя благородного, лося та козулі.

До складу гельмінтофауни оленя плямистого в даному господарстві входять *Fasciola hepatica*, *Strongyloides papillous* та *Strongylidae* sp. (дослідження виконано на кафедрі паразитології та іхтіопатології Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького).

Таким чином, на формування гельмінтофауни конкретного господарства впливають антропогенні та природні фактори, які визначають видовий склад та популяційні особливості паразитів.

Тому, при плануванні зоо- та агротехнічних і господарських заходів слід враховувати наступні чинники:

- типи угідь та гідрологічний режим території господарства;
- чисельність хижих тварин в угіддях;
- інтенсивність тваринництва та віддаленість місць випасу сільськогосподарських тварин;
- характер зараженості сільськогосподарських тварин;
- наявність умов для розмноження проміжних хазяїв гельмінтів.

А в основу ефективних ветеринарно-санітарних заходів необхідно покласти моніторинг гельмінтозів диких копитних тварин, для чого необхідно:

- систематично проводити збір та аналіз копрологічного матеріалу (для геогельмінтів) та аналіз біоматеріалу від добутих тварин (для біогельмінтів);
- при переселенні тварин перед їх випуском в угіддя проводити тимчасову перетримку з дегельмінтизацією.

1. Анисимова Е. И. Интродукция и интенсификация содержания пятнистых оленей в Беларуси и России / Е. И. Анисимова, В. В. Шакун, Л. П. Маклакова // Современные проблемы природопользования, охотоведения и звероводства. – 2007. – Вып. 1. – С. 13-14.
2. Волох А. М. Охотничьи звери Степной Украины: Монография. / А. М. Волох. – Херсон: ФЛП Гринь Д. С., 2014. – 412 с.
3. Данилкин А. А. Дикие копытные в охотничьем хозяйстве (основы управления ресурсам) / А. А. Данилкин. – М.: ГЕОС, 2006. – 366 с.
4. Литвинов В. Ф. Паразитофауна косули европейской (*Capreolus capreolus* L., 1788) в Беларуси / В. Ф. Литвинов, Н. Ф. Карасев, В. А. Пенькевич, С. С. Липницкий, А. И. Козорез // Труды БГТУ. – 2012. – № 1. – С. 102 – 104.
5. Самойловская Н. А. Паразиты диких копытных северо-западного Подмосковья [Электронный ресурс] / Н. А. Самойловская, Н. А. Сомофалова, К. Г. Курочкина, О. Н. Андреев, Е. А. Власюк // Учёные записки: электронный научный журнал Курского государственного университета. – 2013. – № 2 (26). – С. 31–34. – Режим доступа: <http://www.scientific-notes.ru/pdf/030-004.pdf>.
6. Павлов М. П. Аклиматизация охотничье-промысловых зверей и птиц в СССР / М. П. Павлов, И. Б. Корсаков, Н. П. Лавров. – Киров: Вятское книжное издательство, Кировское отделение, 1974. – 460 с.
7. Пельгунов А. Н. Гельминтофаунистический комплекс диких копытных в биоценозах, загрязненных радионуклидами / А. Н. Пельгунов // Российский паразитологический журнал. – 2010. № 2. – С. 11–15.
8. Пельгунов А. Н. Паразитологические аспекты, связанные с акклиматизацией и интродукцией диких копытных / А. Н. Пельгунов, Л. П. Маклакова // Российский паразитологический журнал. – 2013. – № 3. – С. 67–75.